

PETRU BONA, O VIAȚĂ DEDICATĂ ISTORIEI

Adrian ARDEȚ

Muzeul Județean de Etnografie și al
Regimentului de Graniță Caransebeș

Unul din acei fii de țărani crescuți la oraș, cu bun simț și multă inteligență îl reprezintă Directorul Muzeului din Caransebeș, prof. Univ. Dr. Petru Bona.

S-a născut la Caransebeș, într-o casă micuță, aflată în apropierea Liceului Pedagogic, în 5 august 1940. Am avut privilegiul să-i cunosc familia și să îmi fie director aproape șapte ani, în care fără nici o rezervă pot spune că a sprijinit cercetarea, dezvoltarea culturii și a patrimoniului istoric național.

După absolvirea Facultății de Istorie-Filozofie a Universității din Cluj-Napoca (cursuri de zi), promoția 1963, își începe cariera didactică la liceul din Tinca (jud. Bihor), devenind ulterior directorul acestei instituții.

Mai târziu, este numit prin concurs, asistent și apoi lector universitar la Institutul Pedagogic din Oradea, unde își va desfășura activitatea până în 1976.

Între timp, în anul 1972, se înscrie la doctorat în cadrul Institutului de Istorie din Cluj, având coordonator științific pe prof. univ. dr. doc. M. P. Dan. În 1975, finalizează și susține cu succes teza de doctorat cu tema *Domeniul Tinca al Episcopiei romano-catolice de Oradea (1800–1848)* – o prezentare a situației social-economice a românilor ortodocși, a luptei sociale și naționale a acestora pentru drepturi naționale și politice.

În 1976 este numit, prin concurs, director al Muzeului Județean de Etnografie și al Regimentului de Graniță Caransebeș, funcție pe care o îndeplinește, cu o întrerupere de 2 ani și jumătate – perioadă în care a fost deputat de Caraș-Severin în Parlamentul României – până în 1996.

În calitate de director al muzeului, al treilea de la înființare, pune bazele cercetării fundamentale la Caransebeș, organizând muzeul în două secții, una de arheologie, și cealaltă de istorie. Secția de arheologie s-a remarcat în mod deosebit prin punerea în lumină a monumentelor de la Tibiscum, care împreună cu Muzeul Banatului din Timișoara a pus bazele celei mai mari (17 Ha) și importante Rezervații arheologice din Transilvania și Banat după Sarmizegetusa Regia și Ulpia Traiana Sarmizegetusa din județul Hunedoara.

Este reprezentativ faptul că în anul 1980 reușește să inaugureze Muzeul Rezervației Arheologice de la Tibiscum, într-un fost grajd C.A.P., cu concursul marelui om politic ale acelor vremi Trandafir Cocârlă.

În anul 1984, au fost începute lucrările de restaurare a cazarmii grănicerilor din Caransebeș – actualul sediu al muzeului –, activitate dirijată cu multă pricepere și devotament de către Petru Bona.

Descoperirea în anul 1988 în urma demolărilor forțate întreprinse de regimul comunist a urmelor arheologice a celei mai vechi biserici medievale din Banat, unde efectuează săpături arheologice la biserica medievală din centrul orașului Caransebeș –, monument care, în urma descoperirilor și a ulterioarelor eforturi depuse, desigur, și de către neobositul cercetător Petru Bona, a fost conservat și restaurat parțial.

În 1996, în urma unui concurs, ocupă postul de conferențiar universitar la Facultatea de Litere, Filosofie și Istorie, Departamentul de Teologie Ortodoxă. Paralel, a editat anuarul *Tibiscum*, al cărui redactor responsabil a fost până în 1997. Tot prin concurs, este numit mai târziu profesor la aceeași facultate. Începând cu anul 2004 și până în 2010, îndeplinește funcția de prodecan al facultății menționate.

De a lungul anilor, a publicat numeroase studii, articole, recenzii, în revistele de specialitate și peste 250 de articole în presa de largă circulație. Ar fi suficient să amintim doar studiile referitoare la dovezile arheologice paleocreștine din Banat și pe cele ce au ca subiect istoria bisericii ortodoxe bănățene, istoria Episcopiei Caransebeșului, personalități laice și ierarhi din granița bănățeană. Dintre cărțile tipărite menționăm doar câteva: *Biserica medievală din Caransebeș* (1993), *Episcopia Caransebeșului* (1995), dar, mai ales, pe cea scrisă în colaborare cu alți cercetători – *Franța și Banatul (1789–1815)* –, lucrare prin care devine, în 15 noiembrie 1996, câștigătorul premiului „Gheorghe Barițiu” al Academiei Române.

A avut burse de studii și de documentare în Berlin (1970), Viena (1972, 1980, 1989), Budapesta (1975), Cracovia (1984), Belgrad (1976).

Din anul 1995, predă Istoria Bisericii Ortodoxe Române și Istoria artei creștine la studenții teologi ai facultății de Litere, Istorie și Teologie. Funcționează, mai întâi, ca director de curs la studiile aprofundate în specializarea licenței, iar mai apoi, la studiile postuniversitare și de master.

Pentru o bună desfășurare a cursurilor și seminariilor, a tipărit cursurile de *Istoria Bisericii Ortodoxe Române de la începuturi până la 1700*, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române 1700–1998*, pentru anii I și II de studiu și cursul *Elemente de artă creștină*, pentru anul IV.

Actualmente mai este și redactor responsabil al publicației *Analele Universității de Vest din Timișoara (Seria Teologică)*, în cadrul căreia, până acum, au văzut lumina tiparului 10 volume.

În anii cât a fost director al muzeului caransebeșan, prof. Univ. Dr. Petru Bona s-a impus ca un om deosebit, bucurându-se de apreciere atât din angajaților, cât și din partea cetățenilor.

Ad multos annos!

LISTA LUCRĂRILOR ȘI A STUDIILOR PUBLICATE
DE PROF. UNIV. DR. PETRU BONA

I. Cărți tipărite

- P. Bona, *Caransebeș. Contribuții istorice*, Caransebeș, 1989, 139 pag. + 16 planșe
- P. Bona, *Valorificarea noilor cercetări în domeniul istoriei naționale*, Caransebeș, 1989, 49 pag.
- P. Bona, *Sichevița. Demografie. Artă populară*, Caransebeș, 1990, 44 pag. + 32 planșe (în colaborare)
- P. Bona, *Caransebeș. 700 de ani atestare documentară*, Caransebeș, 1990, 152 pag. + 16 planșe (în colaborare)
- P. Bona, *Biserica medievală din Caransebeș*, Caransebeș, 1993, 158 pag. + 21 planșe.
- P. Bona, *Franța și Banatul (1789–1815)*, Reșița, 1994, 244 pag. (în colaborare)
- P. Bona, *Tibiscum*, Editura Museion, București, 1994, 152 pag. + 58 planșe (în colaborare cu Doina Benea)
- P. Bona, *Episcopia Caransebeșului*, vol. I, Reșița, 1995, 170 pag.
- P. Bona, *Ortodoxismul graniței româno-bănățene*, Caransebeș, 1996, 185 pag.
- P. Bona, *Situația economică și socială a țăranilor români pe domeniul Episcopiei romano-catolice de Oradea 1800–1848*, Oradea, 1997, 143 pag.
- P. Bona, *Istorie și ortodoxie*, Timișoara, 2002, 231 pag.
- P. Bona, *Episcopia Caransebeșului*, vol. II, Editura Marineasa, Timișoara, 2003, 204 pag.
- P. Bona, *Istorie, etnie și confesiune în Banat*, Editura Marineasa, Timișoara, 2004, 180 pag.

II. Lucrări științifice publicate

- P. Bona, Contribuții la cunoașterea populației domeniului Tinca al Episcopiei Romano-Catolice de Oradea în prima jumătate a secolului XIX, în *Lucrări științifice*, Seria B, Istorie, Oradea, 1974, pp. 21–27
- P. Bona, M. Dan, Frământări țărești în Bihor la sfârșitul secolului XVIII și începutul secolului XIX, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie*, XV, Cluj, pp. 443–450
- M. Dan, P. Bona, Mișcări și frământări țărești în Bihor la sfârșitul secolului XVIII și începutul secolului XIX, în *Centenar Muzeul Orădean*, Oradea, 1972, pp. 287–293
- P. Bona, Aspecte ale aspirării sociale oglindite în plângerile urbariale ale satelor bihorene în prima jumătate a secolului XIX, în *Crisia*, Oradea, 1975, pp. 259–263
- M. Dan, P. Bona, Faptele de arme ale lui Mihai Viteazul oglindite în presa cehă a timpului, în *Crisia*, 1977, pp. 77–96
- P. Bona, Contribuții la cunoașterea începuturilor mișcării muncitorești din Oradea (1864–1914), în *Lucrări științifice*, Seria B, Istorie, Oradea, 1977, pp. 57–68
- P. Bona, R. Petrovsky, Tibiscum și drumurile romane din Banat, în *Tibiscum*, II, Caransebeș, 1977, pp. 377–388
- P. Bona, Un document inedit din anul 1848 referitor la Traian Doda, în *Tibiscum*, VI, Caransebeș, 1986, pp. 236–247
- P. Bona, Expoziția comemorativă „Generalul Moise Groza – erou de la Plevna, 1887” în *Tibiscum*, II, Caransebeș, 1977, pp. 513–516
- P. Bona, Traian Doda – luptător pentru drepturile naționale ale românilor bănățeni, în *AMN*, XV, Cluj, 1978, pp. 495–499
- P. Bona, *O personalitate din granița bănățeană – generalul Mihail Trapșa (1838–1896)*, în *Tibiscum*, III, 1979, pp. 369–376
- P. Bona, Aspecte ale luptei deputaților români în parlamentul maghiar pentru drepturile naționale și politice (1869–1872), în *Tibiscum*, III, Caransebeș, 1979, pp. 361–374
- P. Bona, C. Pop, Un vas antropomorf descoperit la Jupa (Tibiscum), în *Banatica*, VII, Reșița, 1980, pp. 231–234
- P. Bona, Contribuții la cunoașterea activității politice a generalului Traian Doda, în *Banatica*, VI, Reșița, 1981, pp. 273–279

- P. Bona, C. Pop, Bronzuri figurate în Dacia Romană – un tip iconografic inedit, în *AMN*, XIX, Cluj, 1982, pp. 307–310
- P. Bona, Memorandumul Comitatului Severin din anul 1864, în *Tibiscum*, IV, Caransebeș, 1982, pp. 251–256
- P. Bona, R. Petrovsky, *Tibiscum – Cercetări arheologice*, I, (1976–1979), în *AMN*, XIX, Cluj, 1982, pp. 211–330
- P. Bona, Rezervațiile arheologice și rolul lor în educația patriotică, în *Tibiscum*, IV, Caransebeș, 1982, pp. 313–317
- P. Bona, R. Petrovsky, *Tibiscum – Cercetări arheologice*, II (1976–1979), în *AMN*, XX, Cluj, 1983, pp. 405–432
- P. Bona, P. Rogozea, C. Pop, Noi piese figurate descoperite la *Tibiscum*, în *AMN*, XXII–XXIII, Cluj, 1985–1986, pp. 537–480?
- P. Bona, P. Rogozea, *Tibiscum – Cercetări arheologice*, III, (1976–1979), în *Banatica*, VIII, Reșița, 1985, pp. 155–167
- P. Bona, Mențiuni despre Caransebeș și personalitățile sale culturale în lucrări latine și franceze din secolele XVI–XVIII, în *Tibiscum*, VI, Caransebeș, 1986, pp. 361–363
- P. Bona, V. Popescu, Considerente privind organizarea expoziției de bază a Muzeului de Etnografie al jud. Caraș-Severin, în *Tibiscum*, VI, Caransebeș, 1986, pp. 333–339
- P. Bona, Un precursor al grănicerilor români-bănățeni – Petru Vancea (1703–1776), în *Tibiscum*, VI, Caransebeș, pp. 283–286
- P. Bona, Bocșeritul pe culoarul Timiș-Cerna, în *Tibiscum*, VI, 1986, pp. 73
- P. Bona, Contribuții la cunoașterea biografiei medicului C. Popasu (documente și obiecte personale), în *Tibiscum*, VII, 1988, pp. 277–281
- P. Bona, Comunități grănicerești românești. Considerații istorice și demografice, în *Tibiscum*, VII, 1988, pp. 227–240
- P. Bona, *Tradiție și continuitate spirituală caransebeșeană*, Caransebeș, 1987, 21 pp.
- P. Bona, V. Sencu, I. Uzum, *Harta turistică a jud. Caraș-Severin*, Brașov, 1987
- P. Bona, Aspecte ale activității Consiliului Dirigent în Caransebeș în perioada 1919–1920, în *Tibiscum*, VII, 1993, pp. 223–229
- P. Bona, Calendare și almanahuri românești despre începuturile etnografiei românești din Transilvania și Banat, în *Tibiscum*, VII, 1993, pp. 379–384
- P. Bona, Calendare și almanahuri românești despre Marea Unire din 1918, în *Tibiscum*, VII, 1994.
- P. Bona, Lupta românilor bănățeni pentru apărarea naționalității și confesiunii ortodoxe în prima jumătate a secolului XIX, în *Analele Universității de Vest din Timișoara*, Seria Teologică, I, 1995, pp. 89–97
- P. Bona, Din începuturile creștinismului în părțile Caransebeșului, I, în *Calendarul Românului*, Caransebeș, 1995, pp. 55–61
- P. Bona, Din începuturile creștinismului, II, în *Calendarul Românului*, Caransebeș, 1996, pp. 53–61
- P. Bona, Biserica și afirmarea conștiinței naționale la români, în *Altarul Banatului*, în VII, nr. 10–12, pp. 71–16
- P. Bona, Un document din anul 1702 despre românii transilvăneni, în *Analele Universității de Vest din Timișoara*, Seria Teologică, II, 1996, pp. 19–27
- P. Bona, Misiunea mirenilor în viața contemporană a bisericii, în *Analele Universității de Vest din Timișoara*, Seria Teologică, II, 1996, pp. 38–42
- P. Bona, Catedrala metropolitană – simbol al Ortodoxiei Banatului, în *Altarul Banatului*, Timișoara, 1996, nr. 10–12, pp. 71–76
- P. Bona, *Ușile unui iconostas bănățean la începutul secolului XIX. Istorie, descriere și câteva considerente privitoare la arta bănățeană*, O. Velescu. Recenzie
- P. Bona, Sinodul de la Carlovitz (1864–1865), în *Analele Universității de Vest din Timișoara*, Seria Teologică, II, 1996, pp. 32–37
- P. Bona, Contribuția lui Nicolae Milescu Spătarul la cultura și spiritualitatea europeană, în *Analele Universității de Vest din Timișoara*, Seria Teologică, V–VII, 1999–2001, pp. 72–87

- P. Bona, Un apărător al ortodoxiei călugarul Visarion, în *Analele Universității de Vest din Timișoara*, V-VII, 1999-2001, p. 87-94
- P. Bona, Protopopul Meletie Drăghici – militant pentru înființarea Episcopiei Timișoarei, în *Analele Universității de Vest din Timișoara*, Seria Teologică, V-VII, 1999-2001, pp. 94-98
- P. Bona, Lèveque Veniamin Nistor (1886-1963), în *Analele Universității de Vest din Timișoara*, Seria Teologică, VIII, 2002, pp. 107-115
- P. Bona, (în colaborare), Le Saint Chreme dans l'Eglise Orthodoxe, în *Analele Universității de Vest din Timișoara*, Seria Teologică, VIII, 2002, pp. 31-38
- P. Bona, Regulamentul iliric din 1777 și Biserica românească din granița bănățeană, în *Analele Universității de Vest din Timișoara*, Seria Teologică, 10, 2004, pp. 63-69

III. Articole publicate

- P. Bona, Alba Iulia 1599, un moment important în istoria poporului român, în *Crișana*, Oradea, nr. 259/1969
- P. Bona, Cetatea Feniș, în *Crișana*, Oradea, nr. 173/1970
- P. Bona, Primele calendare românești din Transilvania, în *Crișana*, Oradea, nr. 132/1971
- P. Bona, Biblioteca românească, în *Crișana* nr. 51/1971
- P. Bona, Avram Iancu în conștiința contemporanilor, în *Crișana*, Oradea, nr. 205/1972
- P. Bona, Revista socială, în *Crișana*, nr. 85/1974
- P. Bona, Moise Groza, în *Forum studențesc*, Timișoara, nr. 10-11 din 1977
- P. Bona, Aspecte din Războiul de Independență oglindite în Revista *Illustrierte Zeitung*, în *Caraș-Severinul*, Reșița, nr. 7/1977
- P. Bona, Traian Doda – luptător bănățean pentru drepturile naționale ale românilor, în *Forum Studențesc*, Timișoara, nr. 11 din 1977

IV. Recenzii

- P. Bona, V. Faur, *Contribuții la cunoașterea istoriei Bihorului*, în *Crișana*, Oradea, nr. 177/1970
- P. Bona, C.C. Giurescu, *Istoria României în date*, în *Crișana*, Oradea, nr. 150/1971
- P. Bona, V. Cârdea, *Stolnicul între contemporani*, în *Crișana*, Oradea, nr. 33/1973
- P. Bona, N. Bălcescu, *Scrieri alese*, în *Crișana*, Oradea, nr. 222/1973
- P. Bona, I. Moga, *Scrieri istorice*, în *Crișana*, Oradea, nr. 261/1974
- P. Bona, M. P. Dan, *Iancu de Hunedoara*, în *Crișana*, Oradea, nr. 261/1974
- P. Bona, M. Protase, *Petru Maior în Crișana*, Oradea, nr. 8/1974
- P. Bona, C. Vlăduș, *Ion Câmpineanu*, în *Crișana*, Oradea, nr. 98/1974
- P. Bona, C. Feneșan, *Documente medievale bănățene (1440-1653)*, în *Tibiscum*, IV, Caransebeș, 1982
- P. Bona, *Izvoarele răscoalei lui Horea (coordonator acad. Ștefan Pascu) Seria A. Diplomataria, vol. I, Premizele răscoalei (1773-1784)*, în *Tibiscum*, VI, Caransebeș, 1986
- P. Bona, C. Feneșan, *Izvoare de demografie istorică, vol. I, Secolul XVIII. Transilvania*, în *Tibiscum*, VII, Caransebeș, 1988
- P. Bona, A. Plămădeală, *Românii din Transilvania sub teroarea regimului dualist austro-ungar (1867-1918). După documente, acte și corespondențe rămase de la Elie Miron Cristea*, în *Tibiscum*, VII, Caransebeș, 1988
- P. Bona, Gh. Zaharia, *Unitatea național statală, independența și progresul social – esență a vieții poporului român*, în *Tibiscum*, VII, Caransebeș, 1988
- P. Bona, *Materiale de istorie și muzeografie, vol. XI*, București, 1992, în *Tibiscum*, VII, Caransebeș, 1988